

ЭНГСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата — 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омул баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биирдии норуот бэйэтин ураты майгынаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр сувереннай бырааптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

1997 СЫЛ — М. К. АММОСОВ СЫЛА

Биһиги „кылаабынай дыалалабыт“

Ааспыт бэнидээнныккэ правительствотун «Сэттэ кылаабынай дыалаларын» Президент Ельцин бигэргэттэ. Сэттинэ—Президент тускытыгас дыалалар. Бу дыалалар олоххо киирдэхтэринэ толору дыалломмут тэигэ буолуохтаахпыт. Саас сааһынан абыннаахха:

I дыала. Бэчээттир станогу холбообокко бюджетниктарга (учууталлар, медиктар, культура о. д. а. уонна салалта бэйэтэ) хамнаска иһи төлүүргэ. Ахсынны 31 күнүгэр диири иһи икки төгүл аччатарга, кэлэр сыл бэс ыйын 30 күнүгэр хамнаска иһи суох онорорго.

II дыала. Көмөбө наадылар араҕада чопчу көмөнү онорорго. Нэһилиэнньэ бистар дыадагы өттүн көмүскүүр Сокуон ылыныллар.

III дыала. Дойду промышленноһун өрө көтөбүргө, тыа сиригэр чөлчөккү кредит биэрэргэ. Ол инниттэн тимири суол тарифтарын, газ уонна электроэнергия иһин төлөбүрү (промышленнай туһанааччыга) намтарга.

IV дыала. Олохтоох инициативаны өйүүргэ, миэстэтигэр сайдыыны тууйбакка. Ол инниттэн предприятие-лар нолуоктарын киири бааннарынан эргиппэккэ миэстэтигэр төлүүллэригэр күһэйэргэ.

V дыала. Коррупцияны самнарарга, государство чи-

новниктарын кытаанах хонтуруолга ыларга.

VI дыала. Дэлэйдик олорууну тохтоон, куру ыга тэрдэниэхха. Ол инниттэн госаппараты биллэрдик сарбийарга, ордук чоулаан федеральной таһымна.

VII дыала. Бу Ельцин киллэттербит түгэнэ. Правительство дайыыларын дойду гражданныгар чинчийдик уонна аһаастык быһаарарга. Ол эрээри... «Правительство (былаас) онорорун барытын сөбүлүүргэ диири буолбатах» (?). Бу тугуй? Хайың охсуууга холуохха сөп.

Дэ, ити «Сэттэ кылаабынай дыалала» диири Программа түмүгэр этиллибит: «Мы не отступим перед давлением, не дадим сбить цену людям». Арааһа, хомунуустарга суоһурбаны быһылаах. Салгы, «задачи, поставленные президентом, будут выполнены». Оттон ааспыт быбардарга хамнаска иһи өссө былырын суох онорохпут диири баара, ол таах хаалбыта.

«Интересы всех групп населения — согласованы и защищены». Диири иһигэр бу программа чып кистэлэҥинэн оһоһуллубута биллэр. Үлэм ыйын 19 күнүгэр 15 чаас 25 мүнүүтэҕэ пресс-конференция эр аһаастык аарыллыбыта. Онуоха диири кими кытта «согласованы» биллэбит. Онтон олох түмүккэ— «порядок в стране — наведем!». Дэ, бу өйдөнөр... Ол

аата туора хаампыт, антах хайыспыт, аһааста айахтаах тос мааскатын ылабыа.

Биир бэйэм бу кылаабынай дыалалардаах программаны былыр үйэтэҕи «500 күн» программаҕа майгылаатын. Ити «балтараа сылы кыйбат көмгө капитализмга, рынокка чингик үктээн киириэхпит» диири диири-чаччы авантюра этэ. Ол да иһин тохтоуллубута.

Бу да сырыыга норуот, нэһилиэнньэ, маасса хайдах эр театр көрөөччүлэрин курдук оруолга тиксибит. 1917 сыллаахха большевиктар былааһы ылан баран норуот күүһүн-кыаһын толору туһамытара кистэл буолбата. Агитация, пропаганда эһин-эргэлгэ ньымата барыта туттуллубута.

Арай реформалар көмүрүгэр барыта дыалатынан... «Ат сүүрдэбин, ыт да сүүрүбү» диири кыһаах диири. «народ сам поймет, сам разберется» диири сүрүн идеология күннээн турар.

Норуот бу күнүгэр бэйэтин кылаабынай дыалатынан дьарыктанар. Кэлиэ эр, кэлимиэ эр хамнаска эрэм-ны кыра—кэлэр кыстыкка бэйэ стратегической саппаһын «Хортуосуйу» олоһуу маассабыдык барар. Араас теплица, распада, пленка, поһуом—туох да ыйыһа -кэрдиттэ суох олоххо киирэр дыоһуннаах кылаабынай Дыала!

Арба да, аны «секвестр»

диири тыл телевидениеттан, радиоттан, хаһыаттан түспөт буолла. Бу аата Чубайс VI-с кылаабынай дыаланы ыларар үлэтэ. «Сарбийыкуччатый»—диири буолар. Госаппараты биир өтүнэн сарбийдахтарына, нөһүө өтүнэн күөрэйэн син-биир үлэ-эбиллэ турар. Бу да сырыыга оһуок буоларын саарбахтаабаппын.

Правительство сэттэ сүрүн кыһалдыах буолууна иһини улууспут кылаабынай дыалалар биир—М. К. Аммосов юбилейин дыоһундук көрсөбүт, атаарарбыт. Бу дыаланы бука-барыбыт сүрэхпитинэн, дууһабытыннан ылыныбыт диири эрдэ быһылаах, баччааҥа диири сааскы бөһүт хомуллубат, улууспут киһинэ, нэһиликтэр чөбүдигирбит көрүгү-нэрэ ырааһынан ситэ илик. Баччааҥа диири юбилей-дааһыт дээр биир да плакат, стенд ханан да көстүбэт. Тастан кэлбит ыалдыттар бэркиһини саньылыра буолуо, оттон биһиги... «Харчы суох, матырыйаал суох, биримэ суох, туох да суох!»—эппиэт биир.

Дыаһалта диири ааттын дыаһалта, дыаһайахтаах. Ону толорооччуларынан тэриилтэр, үлэһиттэр, нэһилиэнньэ— биһиги бары буолабыт. Хантан эр халың харчы кэлэрин, киһинтэн ким эр тахсан дыаһайарын кэргэмизин, э—мин диири сэлээннэммизин, туора туттан олоһуобун— кылаабынай дыалалабытын тула турунуобун!

В. КАСЬЯНОВ,
хаһыат редактора.

НАМ УЛУУХУН М. К. АММОСОВ ТӨРӨӨБҮТЭ 100 СЫЛЫГАР АНАЛЛААХ ЫҤЫАҤЫН «ӨБҮГЭЛЭР ООҢҢУУЛАРЫН» БАЛАҤЫАНҤАТА

Күрэхтэһини 1997 сыл бэс ыйын 21 күнүгэр улуус киһини культуратын уонна сынна-лаһын паркатыгар күнүс 14 чаастан ытыллар.

«Өбүгэлэр оонһууларыгар» кыттааччы национальной таһаастаах буолуохтаах (билиһиннэригэр). **КӨРҮҢНЭРЭ**

Үс төгүл үс (атах оонһууга). Үс кылы + үс ыстага + үс куобах. Кыһылаахтар миэстэлэрэ ыраах ойуунан быһаарыллар.

Мас тардыһыта. Күрэхтэһини бигэргэтиллибит быраабыланан ытыллар.

Кулун тардыһыта. Икки кыттааччы сураһын нөһүө бэйэ- бэйэлэрин утары түөрт точка балаһыанньатын ылааллар. Киһи сураһын икки өттүгэр балтараа миэстэрэлээх сиргэ икки хонтуруоллуур сураһыннар тардыллар. Кыттааччылар моонһууларыгар быаны кэтэн баран, судьуйа хамаандатынан (быа чиккэтиллиэхтээх) аргый аҕай тардан бараллар. Утарылаһааччытын бэйэтин сураһынын нөһүө тардыбыт кыттааччы хотор. Кыттааччылар жеребьевка быһытынан икки бөлөххө арахсаллар. Кыһылаахтар финалга көрсөллөр.

Хапсаҕай. Күрэхтэһини бигэргэтиллибит быраабыланан ытыллар.

Сүүрүү. Дистанцията=100 м. кыттааччылар 2 миэстэрэлээх маһы көтөбөн сүүрүллэр.

Хас көрүҥ ааһы жеребьевка ытыллар. Хас биирдии көрүҥнэ миэстэлэрэ быһаарыллар. Уопсай түмүк көрүҥнэргэ ылбыт миэстэлэрин сууммаларынан (аҕыйах өттүнэн) быһаарыллар. Икки эбэтэр хас да кыттааччы тэҥнэһэр түбэлтэлэригэр ылбыт 1, 2, 3 миэстэлэринэн быһаарыллар.

Ыччат, спорт отдела.

Онус төгүлүн буолла

Быйылгы дьаарбанка уруккулартан сүрүн уратытынан, кыһын тэриллибит бааһынай хаһаайыстыбаларга бириднилээн дыон бэйэлэрин бордодууксуйаларын нэһилиэнньэ атыыга таһаарыттарга буолла. Күһүн улуус тоһус хаһаайыстыбаларга ыраахан финансовый турукка киирэн, ырыһнак саҥа усулуобуйатыгар сөп түбэһиннэрин, тэттик хаһаайыстыбаларга араһыбыттарга. Ол курдук, ахсынны, тохсунһу ыйдаһтан 100-тэҥ таһса саҥа хаһаайыстыба тэрилиннэ. Бүгүн бу хаһаайыстыбалар са-

налы дыһанан, ырыһнак эндрлээх суолунан айаннарын саһалаатылар. Оһон биһиги улууспутугар 330-тан таһса бааһынай хаһаайыстыбаларга, 3-ГУП уонна КП үл-харчы суоһунан төһө да ыраахаттары көрүстэллэ, тыа хаһаайыстыбатын бордодууксуйатын оноруга күөстэрин хоһоһоллор. Хаһаайыстыбалар сааскы ыһыны активнайдык саһалаатылар. Ол курдук быйыл былырыһыҥытааһар оһуруот аһын икки бүк элбэһи ыһаоһу былааннаахтар. Өскөтүн ааспыт сыллаахха 220 гектарга оһуруот аһарын оһорпун

уонна ыспыт буоллахтарына, быйыл ити көрдөрүү 438 гектарга тэҥнэһиэ. Аһы күһүн 6500 тонна оһуруот аһа нэһилиэнньэ атыылаһахтаах. Бу быйыл республика үрдүнэн үүннэриллиэхтээх оһуруот аһын аһарын ылаһа. Биһигин тыа хаһаайыстыбатын бордодууксуйатын переработкалаһын уонна баһары боппуруостара сыһытык тураллар. Бу туһаайыларга үлэ саһаланна. Ол курдук үүтү уонна үүттэн оһоһуулар бордодууксуйаны улаковкалаһынга туттулар оборудование Үөдэйгэ,

Аппааныга, Модукка, Хатырыкка таһылаан үлэ саһаланна. Аппааныга эти переработкалары сыах бастакы бордодууксуйатын таһаарда.

Хоту эрээккэ Үөдэйтэҥ Ядреева А.К. саһайар 22 киһилээх «Отор» таһаарыстыба эриллэбит эти уонна нэдьэгэһи атыыга таһаарыт. Таһаарыстыба 101 сүөһүлээх, онтон 44-дэ ыһах. «Отордор» тастарыгар Никольскайтан Ю. С. Осетров сүрүннүүр «Анастасия уонна О» диири ааттаах бааһынай хаһаайыстыбата сүөһү этин, Партизан эриллэбиттэн «Партизан» производственной кооп оһуруотчуттара оһурсу рассадатын аһалыттар. Ити курдук Нам эһилиэнньэтигэр «Кэскил» бааһынай хаһаайыстыбата (Кузьмин А.А.), Хатыр Арыһтан «Сис» (Федорова Е.П.), Кыһыл Дэрбинэтигэр «Кэскил» Хатыр Арыһтан «Дьөһөгөй» о. д. а. бааһынай хаһаайыстыбаларга бэйэлэрин бордодууксуйаларын дьаарбанка кыттылаахтарыгар сыаналаттылар. Бириднилээн дыоннор уонна бааһынай хаһаайыстыбаларын тастарынан «Алаас», «Хоту» хааччактаммат эпипэтинэстээх оһоһоһолор, улуспоттан «Юбилейнай», «Ветеран», «Гастроном» маһаһыһынар, улус киһини «Сандаһы» оһолоһуоһа, улуссаһ маһаһына, Дьо-

куускайтан «Сахабулт», үөһүккэ таһылаан үлэ саһаланна. Аппааныга эти переработкалары сыах бастакы бордодууксуйатын таһаарда.

Сааскы дьаарбанка 10 сыллааһыта, 1987 сыллаахха саһан бастаан ытыллыбыта. Оһон быйыл онус төгүлүн тэрилиннэ. Атыыга ас бордодуукталара балаһа киһини таһаарылыбыт. Ону тэҥэ бириднилээн дыон бэйэлэрэ онорбут, хаһаайыстыбаһа туттуллар эһэлгэ тэриллэрэ, тутуу матырыйаала о. д. а. атыыланһылар.

Аһы сыана туһунан аһыһах тылы этэр буоллаһа эриллэбит эт 1 кг—35 тыһ. солк., нэдьэгэһи—25, эт—25, сүөгэһи—25, кымыс бытыыкката—5, суорат—6, хаппыыста рассадата—2, арыһ—32 тыһ. солк.

Бу сааскы күн дьаарбанка тоһо эр киһи кэлигэ аһыһах. Аһы-тутуу даһаны онуоһа дьүөрэһин буолла быһылаах. Сүрүн биричиһинэ—нэһилиэнньэ харчы кырыһымыһа. Дьаарбанка тэрэһинэ үчүгэй. Ас өртө элбэх, сыана сөбүгэр. Оһуруот аһын рассадата элбэх. Арай атыыга балык баара көстүбэт. Сааскы уонна күһүнү дьаарбанкалары тэриһин саһамай сөптөөх—дииллэр дьаарбанкаһа кэлбит дыон.

В. ВАСИЛЬЕВ.

НАБАРААДАНАН!

Улуус социальнай-экономической сайдыытыгар, тутуу базатын бөбөргөтүүгэ улахан кылаатын иһин тыа хаһаайыстыбатын министрствотын уонна Саха Республикаһын Правительствоһын тутууга кылаабынай специализация СОЛОВЬЕВ Сергей Петрович улуус дыаһалтатын баһылыҥын Бочуотунай Грамотатынан уонна харчынан бириэмийэлэһинэ.

Үһнэр көлүөнэни иһитигэ-үөрэтигэ улахан кылаатын, өр сыллаах үтүө суобастаах үлэтин иһин Нам 2 №-дээх орто оскуолатын нуучча тылыгар, литературатыгар учуутала ПЕСТЕРЕВА Людмила Сергеевна улуус дыаһалтатын баһылыҥын Бочуотунай Грамотатынан уонна харчынан бириэмийэлэһинэ.

«ЭҢСИЭЛИ» хаһыат лотерейатын усулуобуйатын хаһыат 4 стр ааһын!

АРЫГЫ — ХАРАХ УУТА, СОР-МУН

Обо уонна „күөх мобой“

Орто үйэ кэмнэригэр нуучча сиригэр арыгылааһыны көрүлээһин — нарылааһын дини өйдөбүл атын дойдуларга баара. Ити сыһа. Арыгыны иһин ол кэмгэ айыһах этэ. Кыра-хара нуруот иһэрэ хонтуруолланара, кинилэргэ улахан бырааһынныктарга 5-10% пинбэни, мүөтү эрэ иһэр көпүлөнэрэ, үлэ күнүгэр иһин саат-суут уонна аһыны дини ааттанара. Дьон суутугар-саатыгар таһааран, 7 кинилэ ыйааһынаах таас мэтээли кэтэрдэн наакаастыыллара.

Үйэттэн үйэбэ арыгылааһын уонна арыгылааһыны утары охсуһуу көрдөрүүлэрэ уларыйан, бу билигини кэмгэ диэри биэр саамай уустук уонна сүрүн проблеманан буолаллар.

Аата биллибэт ахсааннаах алдьархайы арыгы дьинэ кэргэнгэ авалар. 90-с сыллардаабы көрдөрүүһүн биһиги дойдубутугар агардаас арыгыттан төрүөттэх арахсымы 60%-тан ордук. Дьинэ кэргэнгэ арахсымы 600 тыһыынча оһону сылын айы хаарыйар.

Биһиги улуусуругар 1996 сылга 118 мал холбоспун, оттон арахсымы—31 мал, үк-сүлэрин төрүөтэ—арыгы. Агардаас 58 арахсымы 95 сыллаахха арыгыттан буолбут. Дьон ортогугар арыгыны иһин көрдөрүүтэ үрдээбитинэ, оһолорун кытта арыгылааһыны утары үлэни ытыны аһса сибээстэннэ.

СГУ доцента Ильина үлэтигэр билиһиннэрдэххэ маньык: араас улуустартан, Нерюнри, Мирный уонна Дьоккуускай куораттан барыта 1068 обо бу үлэбэ кыттыбыт (13-17 саастарыгар дьинэ оһолор). Арыгылааһын уонна атын дьаныһылар бу оһолорго тийниһи улахан дьон содула суох тарбамматтаа чаччы.

Бу көрүнүгү төһө сэргингэн дьинэ ыйытыгыта: табахтыры оһолор 40%-нара, 39%-нара арыгы амсайары, 9%-нара наркомания уонна токсикомания көрүнүгүн кытта билсипини утарбаттар эбит. Оттон боруобалаан кыруу, амсайары туһунан ыйыты түмүгэ: 62% оһо тардыбыт, 63% арыгы испит, 12% оһо наркоманиялыын билсипит. Ордук элбэх оһо ахсаана куораттар истэригэр, СПТУ-НТУ үөрэнээччилэргэ.

Биричиннэтэ төрөппүт өттүтэ хонтуруол намыһаба, оһо иллэн кэмни таһаарылаахтык ыттар усулуобуйалара суоһа, арыгыны утары үлэни, чөл олоһу пропагандалааһын үлэ мөлүбө уонна дьинэ кэргэн эйгэтин кэһиллэйтэ буолар. Оһолорбут бу дьаныһылар бэйэлэринэ биллилээрэ урукку сыллардаабыр 2 сыл эрдэлээн эрэр.

Биһиги улууспун иһигэр 96 сыл көрдөрүүтүнэн итирик туруктаах 99 обо тутуллубут. Онтон 27-тэ кыргыттар, 56 обо—НСШ, 7—СПТУ, 19—үлээһин эрэр дьон, 17—үлэтэ суох, 13 обо—12-гэр диэри саастаахтар. Оһолорбут туохтан сағалаан уонна тоһо иһэллэрэй? Кини сүрүн эйгэтэ—ол кини дьинэ кэргэнэ. Арыгыны иһэр кинилээх дьинэ кэргэн оһотун чэбдик олоһо хайысхалаан итиннэтэ син биэр суоһун кэриэтэ. Арыгылаан баран иһрини, дьинэбэ тыһаһынаах балаһыаньа, материалнай өттүнэ намыһах хааччылыһа, оһо интэриһин, эйгэтин өйдөөбөт буолуу—бу барыта оһоһо дьайар.

Ордук биэр эрэ төрөппүттээх дьинэ кэргэнгэ—оһо арыгыны иһинтэ үгүс, төрөппүт төһө үөрэхтээбиттэн, билиитэ көрүүтэ кизиниттэн, бары өттүнэ төһө сайдылаарыттан эмиз тутулуктаах. Бу оһолор 65%-нара орто үөрэхтээх эбэтэр кыра кы-

лаас эрэ үөрэхтээх төрөппүттэрдээхтэр эбит. Үөрэххэ ситинилэрин көрдөрүүтэ: 75% куһағаннык үөрэнэлэр, 22% орто ситинилээх, 1,5% ортотооһор эрэ үрдүк. Ыйыты түмүгүнэн көрдөххө, бу оһолор иллэн кэмнэрэ олус элбэх, уруок оһоруугугар 1 чаас эбэтэр олох да баризэм анаабааттар. Сылдар сирдэрэ, эйгэлэрэ уулусса, дьинэ мустуу, дискотека, кафелар, музыка истии, видео көрүүтэ.

Элбэх кэтээһин үлэ түмүктэринэн арыгы оһоһо дьаныһыта чугас дьон, төрөппүттэрэ иһээччи буоллахтарына—олус кэбээһин быһаарыттар. Алкоголизм барымы 4 төрүөх тухары араастаан бэрилээр, биллэр эбит. Америка араһа Дагдэль 6 аймахтык хаайылаахтар өбүгэлэрин, чугас дьоннорун үөрэтэн, ырытан, кэтээн көрбүт.

Төрөппүттэрэ XVIII үйэбэ оһоро сылдыбыт арыгыныт кини. Оһото-уруута бу күнүгэ дьинэ 709 ахсаанна тийибит. Олортон 77-тэ преступниктар араас көрүнүгэрэ, ол иһигэр 12 өлөрүөһүт, 85 дегенерат дьон—арыгы содулуттан, 174—чэп-чэки олоһоох дьахталлар, 18—уруулаах, түкөй дьон, 206—дьинэтэ да, үлэтэ да суох дьон.

Арыгылааһын курдук дьаныһы утары туох үлэ барарыт, туох үлэ ытыллыахтаабыт? Оттон хаһаангыттан бу үлэни ытытабыт дьинэ ыйытыгыта оһо быдан төрүөһи дьинэ төрөппүттэри кытта үлэ сағалааннаахха, оһону кытта үлэ оһо өйдүүр буолуобуттан, ол аата 2-3 сааһыттан дьинэ ыйыы баар.

Биһиги, 4 №-дээх «Чэчир» детсад үлэһиттэрэ, эмиз сыллаахх—сорукутаах, бэйэбит үлэбитигэр сөп тыһымалары киллэрэн, чөл олох иһин үлэни ытытабыт. Оһо бизс сааһыгар дьинэ хайдах интиллэрэй да, хайдары да оһуку кини буола улаатар дьинэ оруннаах этин. Төһө да кини бу сааһыгар өйө-саанаата уратылааһын, чарааһын, чопчулаа иһигин иһин барыны-бары (куһағанны үчүгэһи арааран), бэйэтин сааһыгар сөп өйдөбүллээх буолар.

Сүрүннээн ытыллар үлэбит: — төрөппүт мунһабар бэсиздэлэр, лекция саған иһиннэрини, аһаһас кэпсэтиллэр ытылаллар, биридиллэр бэсиздэлэһин оһоһуллар;

— арыгылааһын, табахтааһын буортутун эрэ кэпсэһин, бу кестүүлэри утары охсуһуу үлэтин эрэ ыһпакка, кини быһытынан сиэри-туому тутуһуу, туһалаһын эйгэни харыстыр, үөрэтэр үлэлэрин ытытабыт, холобур, төрөппүт кыттылаах күрэхтэһиллэр;

— күннээһи тийимтиэ тыһымаларынан төрөппүттэргэ анаан арыгылааһыны утарар, аһар хаһыаттар, переводжикалар, сытыы этиллээх вывескалар буолаллар;

— мань таһынан араас быһсапкалар, конкурстар, оһо анаан оһоһуллубут оһолор бэйэлэрин оһоһуктара, уруһуйдара кийрээллэр.

Холобур, икки уруһуй кэһиним. Биһиги оһолорбут хардарынан бу уустук темалар хайдах арыллыбыттарыт? 5 саастаах оһо уруһуйа: «Арыгы, табах суох буоллун» дьинэ ааттаах. Кини уһун табах туһунан гына уруһуйдаабыт, сүрүн бэлнэтэ мунна кыһыл, иннэ-кэһинэ 2 улахан бытыылка, хабадаа ыларбыт кини. Оһобут бу мань утарынын бэлнэтэ 2 кыһыл туора сонпунт кэрчиктэрэ, суох буоллун дьинэ.

Иккис уруһуй: Бу оһо бэйэтин оһолор буолбут кестүүттүн, бағар хаста да көр-

бүтүн буолуо, уруһуйдаабыт. Кизнэ, уулусса. Кестөрүн курдук, итирик дьон, оһонооһор түөрт атах буолбут кини, бытыылка бөбөтө. Уруһуйу, дьонун сағардан аһан биэрбит: «Эбэ, аһы кизнэ таһырдыа таһсаһыт суоһа, итириктэр элбэхтэр, наһаа куттанним».

Детсад оһолоро бу курдук бэйэлэрэ итириктэһини ханна көрбүттэрин, хайдах санылларын, биллэн бағарар ыйытылларын, кэпсэһиннэрин биһиги күннэтэ аһы көрөбүт. Уонна оһолор—төрөппүттэр уонна биһиги сизэ-килэбит дьинэ түмүккэ кэлэбит.

Тестирование ытыллыбыт түмүгүн билиһиннэриим. Манна 5-6 саастарына аһыпкыт 20 обо кытына. Ийгэ иһэр дуо дьинэ ыйытыгыта 5 обо, аһаһ иһэр дуо дьинэ 10 обо сөбүлэстэ. Сорохтор эмтэммитэ, сорохтор биридэ испитэ уонна бырааһынныкка эрэ дьинэ эпизит биэрдилэр. Арыгы—куһаған оһото сылдыллар дьинэ быһаарымы баар. Арыгы истэ-бинэ мөбөн таһсар, арыгы—дыаат—дыааты испэттэр уонна арыгы аһы амтаниах дьинэ быһаарылар бааллар.

Арыгылааһыны утары тийимтилээх хаһыат уонна телевидение нөһүө тэрийиһи ытытары күһүрдэр оруннаах буолуо. Күн аһын иһиниһиннэ билсэр-сэргини өрүттэрэ—хаһыат, телевидение. Ордук биһирээн сэргийтэр этэ төрөппүттэр анал специалистар, психологтар, методистар үлэлэрин, арыгы содулуттан буолбут араас эһийиллэри, хоромһуну, көмө сүбэлэри.

Улахан оруулу оһоньуо этэ телевидение, хаһыат нөһүө аһаһас кэпсэтиллэри хас бириднэ үөрэх, детсад тэрилтэлэрэ бэйэтин төрөппүттэригэр арыгы утары ыттар үлэтин пропагандалааһына. Үлэтин ситиһинти туһунан түмүк отчоттара. Чөл олоһо угуһан араас күрэхтэһинлэри, конкурстары, иллэн кэми, сыһынаһы туһалааһынык аһаар мероприятиелары бары детсадтарга тэрийиһээһингэ. Хас бириднэ оһолорбут дьинэ кэргэннэ эйгэтэ түпсэри туһугар, сизэр-майгыта сизэллэһин туһугар күүүс-көмө, хайысхалаан биэрээччи эбээһинэспитин күһүрдүөххэ, олоһуоһха.

Кыра улахан үтүктэр, сатаабат сатыры сэргини дьинэ баар. Кэһини кэмгэ кистэлэҥ буолбатах: бырааһынныктары коллективна арыгылаах ылы элбээтэ. Сүрүн боруук мантан буоларай? Арыгылаах ханнык бағарар мероприятиелары коллективна тохтоуоһха. Уопсайынан арыгылааһыны утары үлэ тэрилтэлэргэ биллэ наһаата, суоһун кэриэтэ буолла.

Бүтэһикпэр этим этэ. Төрөппүттэри кытта үлэни түмэһин—соруку ыһынап, бары детсад үлэһиттэрэ, төрөппүттэр комитеттара, дьахталлао сэйбэттэрэ, чөл өйүнэн оһолуу общество чилиһиннэрэ күүүсүтүн холбоон, былааннаахтык, системалаахтык үлэлиһин, холбоһуобун.

Аграфена ПЕСТЕРЕВА, «Чэчир» дьаһыла-сад интээччитэ.

Кини — киниэхэ

Утүө санаа көмөтүнэн

Биһини уустук кэмгэ бириднлээн ветераннар уонна улуус тэрилтэлэрин салайааччыларын ортолоругар утүө санаалаах, аһа көлүөнэни убаастыһы, ытыктыр, кинилэргэ сүгүрдүүр дьон аһыаһа суохтар эбит. Быйылгы сыл—М. К. Аммосов сыла. Онно бэлэмнэһиннэ сибээстээн ветераннар сэйбэттэрэ улуус ветераннарын фонду аһыта. Аһа дойду Улуу сэриитин кыттылаахтара Г. И. Местников, В. С. Винокуров, И. Е. Обухов аһа бастакынан фондаа харчы уклуттара. Кинилэргэ улуус ветераннарына аатыттан барба махтал.

Юбилейдаах сылга икки улахан мероприятиени ытыттыбыт. Бастакынан олуньу 21 күнүттэн сағалаан кулуун тутар 15 күнүгэр диэри М. К. Аммосов төрөбүтэ 100 сылыгар анаан «Кэһээһки ыһчатым, тут мин алгыһып» дьинэ девизтээх фестиваль барда. Манна улуус 18 нэһилигин ветераннара ылаатылар-туойдулар, үкүлүүэттилэр, хоһоон аахтылар. Аһы сүрдээх үчүгэй быһса-тапка туруоруллубута. Барыта 700-тэн таһса ветеран кытына.

Бу фестиваль спонсордар көмөлөрүнэн ытылыһа. Ол курдук Р. З. Волох салайааччылаах «Коммунтехэнерго» Намнаабы учаһтаа, И. А. Васильев чаһынай туһуу тэрилтэтэ, республика ветераннарын дьаһалаларыгар комитет (эпизиттир секретарь С. С. Аржаков, комитет председатели солбуйааччы К. К. Корякин), И. В. Охлопков салайар «Сайылык» баһынай хаһаайыһыта, А. С. Федоров салайааччылаах суолу тутар - өрөһүөнүүр учаһтаа, улуус социальнай хэралтаа упралсисита (начальник Сивцева А. П.) көмөлөстүлэр. Бу көмөлөспүт дьонго түмүк концерга махталбытын биллэрбиппит.

Соторутаабыта «Сэрингэ, тыһылга кыайыһы уһансыбыттарга истии махтал» дьинэ девизтээх улахан мероприятиэ барда. Манна Улуу Кыайыһы ситиһэн эргиллибит-тэргэ 102 сэри ветераннарыгар, саамай күндү, чугас кинилэрин сэрингэ сүтэри баран олох оһолорбуттарга, кыайыһы уһансыбыттарга үлэ уонна тыһыл ветераннарыгар барыта 16 оғдооһо М. К. Аммосов төрөбүтэ 100 сыла туолуутунан махтал суруктар туттарыллыбиттара. 1946-47 сс. сэри бүтэһин кытта сэри сылларыгар килбэһинээх үлэлэрин иһин медалынан нағарадаламмыт ветераннарыгар барыта 359 киниэхэ махтал суруктар уонна 100-тэн таһсалы тыһыынчалаах бордодукта нағарада бэрилиннэлэр. Маньк элбэх махтал сурук уонна аһылык нағара оғоһуллуутугар спонсордар көмөлөстүлэр. Кинилэргэ

барба махтал. Бу улахан көмөлөрүн уонна өйөбүллэрин иһин ветераннар сэйбэттэрин ааттарыттан «Быйан» АО (сал. Окороков Р. Е., кыл. бухт. Дьяконова Е. Н.), «Нам-улууснаб» МУП (дир. Муронов А. Е., кыл. бухт. Семснова Н. И.), «Грант» сабыһлаах акционернай общество (сал. Прокопьев С. К.), улуус сирин комитетта (пред. Местников С. И.), улуусПО (пред. Корнилов А. И.), «Толуу» сабыһлаах акционернай общество (дир. Чудинов Г. И.), «Саха-кредитбанк» КБ Намнааабы филиала (дир. Ильина И. И.), «Намгазстрой» МП (нач. Федоров А. А.), улуустаабы типография (дир. Сивцев Т. Е., дир. солб. Делашова С. Н.), «Энгиэли Даймонд» завод (дир. Шестаков В. П.), «Ленагаз» АО Намнааабы филиала (дир. Шапошников Р. С.), налоговай инспекция (нач. Гуляева И. Н.) «Бичик» кинигэ издательствота (дир. солб. Осипов Н. М.), Намнааабы остолобуой (сэб. Тимофеева Н. Н.) коллективтарыгар мэлдьи маньк болғомтолоох, үтүө санаалаах буолалларыгар барарабыт. Иһинкигин да бу ырахан кэмгэ дьонго үтүө сүгүрдүүр туһугар, өйгүт-санаабыт тийлэриннэ күүүс-көмө буоларгытыгар, аһа көлүөнэни уһуубаккытыгар дьинэ баға санаабытын тиздэбит.

М. ПЕТРОВА, улуус ветераннарын сэйбэтин председатели.

Күүтүүлээх ыалдьыт тэнгэ

Кэһин сылларга пенсияны, пособиени дьинэ ағалар буолан улахан көмөнү оғордулар. Урут почтаттан уочараттаан ыларбыт сағана сүрдээһин эрэйдэнэр, этэргэ дьинэ нэһэрбэ-тири бүтэн күнү-күнүктээн туран уочараттаан баран матаар эбэтэр сорохтор ылан баран дэһинтэн да буоллар тизэрэн кэһини түбэлтэлэрэ эмиз баар буолара. Оттон билигин олох ыраханьан тардыһынар да дьинэлэринэн сылдьан түнэтэр буолбуттарыгар улаханньк махтанабыт. Иһинкигин да пенсияны тарғатааччыларга кыамматтары-кырдыбаастары үөрдэн куруутун күүтүүлээх ыалдьыт буоларгытыгар бағарабыт. Дьоллоох, доруобай буолун.

М. Аммосов аатынан уулусса олоһоохторо Еремеевтар, Лукина П. И., Куличкиннар, Акимова Х. Н., Рыкунова М. А., Саввина П. С., Попова А. В. уо, д, а.

Дэгиттэр талааннаах эмчит

Мин үлэ, тыһыл ветерана, пенсионерка бар дьом-мор биэр үтүөкөн эмчит туһунан кэпсээһин баға-

рабын. Нам селотугар Мария Иннокентьевна Готовцева нуруот доруобуйатын харыстабылыгар өр сыл үлээһит үрдүк категориялаах педиатр-врач оһолор уонна үлэлиир. Кини дэгиттэр талаанынан, кыһамныһынан дьон махталын ылыта ыраатта.

Чаччы хайбанын хайбанар эмчит эбит. Онч тус бэйэм эмтэнэн биллим. Мин 1976 сылтан ыалдьан куоратынан, тыһан эмтэнэн, алта уоммуттан табыстым. Өр сылларга, араас күүүстээх эмтэриин эмтэнэн, кэһини кэһин эмп дьайыһын тулуйбат буоллун, эмтиир врачтарым ыарығаталлар. Бу ырыһынак ыкпыт кэмигэр, эмп сыһаната наһаа үрдээн, материалнай да өттүнэн кыаммаппын.

1995 сылтан Мария Иннокентьевна көрдөрөн, эмтэнэн абыранним. Диагнозын таба туруоран, эмтэнэн улам үтүөрөн бардым. Сүрэхпэр, төбөм тыһыра кэһини эр сөптөөх эмнэ анаабыта туһалаата. Цистит ыарыһын отуһан эмтиир, кэтээн көрөн уколлаан эмиз эмтиир, төбөм ыарыһыгар эмнэ анаабыта абыраата.

Мария Иннокентьевна дэгиттэр талааннаах эмчит. Нуруот эмчитин быһытынан гипноһунан отуһан эмтэнэн үтүөрүт дьонноро, истии махталларын тизрээллэр. Мин кинилэргэ кыттыһан, ис сүрэхпиттэн барба махталбын тизрээбим, чэһинчэбдик доруобуйаны, үлэтигэр ситиһилэри, уһун дьоллоох олоһу бағарабын.

М. МЫРЕЕВА, Нам с. тыһыл ветерана.

Илбийэн эмтиир

Хаһыатта ханан да сүрүйбатах кини холоһон көрөн эрэбин. Оғом Павлик Мальцев ханас атаһын тоһуппата. Онтукайа халы оспут этэ, атаба сүлээччи иһэн хаалдыта. Өйөөн илдэһи хируурдарга көрдөрбүһүт. Оһоһа: «Сатаан көмөт, биэр угуоһа үлүрүһүт, иһиник сылдырыгар тийэрэ»,—дизбиттэрэ. Мин санаа бөбөбө түспүтүм.

Хата, күтүөтүм Михаил Говоров Хатырыкка илбийэн эмтиир Люция Петровна Эверстова дьинэ абыраллаах эмчит баар дьинэ истибит этэ. Кинини күтүөтүм хаһы да сыһытыгар таба тутан, кэпсэтиһин уолбутун эдһиниһигэр Дария Григорьевнаа оһолдон уонча күн эмтээбитэ. Дьинэтигэр ытытарыгар крем «нитэ» ыһыптыт этэ.

Оғом билигин ханан да атаһын тоһуппатах курдук оһоньуу, тэбиздэнэ этэһигэ сылдыр.

Люция Петровна билигин Намга оһолор, айылба биэрбит талаанынан дьон эмтин, дьон кыһалбатын өйдүү сылдыра буолуо дьинэ бүк эрэнэбин. Киниэхэ уонна кини дьинэ кэргэттэригэр, күтүөппэр М. Говоровка, эдһиниһигэр Дария Григорьевнаа иһилин истии махталбын эһиги хаһыакыт нөһүө тизрээбим.

Елена МАЛЬЦЕВА, элбэх оғолоох ийэ, Модут.

АҒЫАХ ТЫЛ МИННЬИГЭС

Хатырык кулуубун дьинэтигэр тэрилтэлэр икки ардыларыгар концерт-конкурсу түмүк кизнэтэ буолан ааста. Бу бизэргэ Ф. Н. Уварова саамай бастыг-толоруулаах нүөмэрдэргэ грамота-

лары уонна сувенирдары туттартаата.

Ордук көхтөөхтүк балыһа-ла уонна дьаһыла-сад коллективтара кытыһылар. Билигини кэмгэ Хатырык олоһоохторо ырахааттаран ин-

нэн оһорбокко, бэйэлэрин кыахтарынан туруорбут концердарын биһиги аһына көрдүбүт. Маньк таһынаах бизэрдэр, дьонун-сэргэни түмэллэр, олоһоохторо сэргэхситэллэр дин саныһын.

Катя ЭВЕРСТОВА, Хатырык с.

ЫҢЫЫ — 97

Санаалара бөбөх

РЕПОРТАЖ

38 киһилээх оҕуруотунан дьарыктанар «Партизан» производственай кооперативы В. В. Мордосов дьаһайар. Уруккуттан оҕуруот аһын үүннэринин дьарыктаммыт коллектив чөмүчү, техникатын туппутунан, бааһыналарын ылан арахсыбыта. А. И. Кривошапкин салайар «Спектр» ПК хортуппуйу үүннэринин П. А. Башнев салайааччылаах «Сындыс» бурдук үүннэринин, П. П. Никонов 20-чэ киһилээх коллектива эмиз бурдук үүннэринин дьарыктанар.

Сайылыктар бары коллективтарга сыһарыллыбыттар. Ол курдук Күнөх сайылык «Күнөх» ПК-га, Туора Күөл-инбэлиттэр обществоларыгар, Комсомол — оҕо садыгар бэриллибиттэр.

Дьаһалта хонтуоратыттан В. В. Мордосов салайар «Партизан» ПК оҕуруотчуттарыгар таарыйдыбыт.

Аатырбыт оҕуруотчут А. Н. Парников үөрэнэччилэргэ анаан тутарбыт лаабырын базатыгар пленканын сабыллыбыт итихиллэр теплицага уонтан тахса киһи рассадаларын көрө-истэ сылдьаллар. Уопуттаах оҕуруотчуту, үрдүк үүнүү биригээдэтин биригээдирэ Яковлев Иннокентий Васильевичи кытта кэпсэттибит. Киһи Кырыдыма, Хара Былыт, Дьалсаада дьин сирдэргэ 40-тан тахса гектар бааһыналаахтарын, онтон 20 гектарыгар хаппыстаны, 5 гектарыгар моркуобу олодуохтаахтарын эттэ.

Коллектив быһыл эрдэттэн үлэтин сабалаан рассадаһы олоппута ырааппыт. Ити үүнээйилэри таһынан сүбүкүлэни, луугу теплицага оҕуруотчут үүннэрэр былааннаахтар.

— Коллективнытыгар 38 киһилээхпит. Үксүбүт пенсионердар, ол иһингэр инбэлиттэр да бааллар. Киһилэртэн 15-16 киһи тутан-хабан үлэ үөһүтү сылдьаллар. Наставниктыг К. П. Неустроев оҕуруот биригээдэтэ тэриллээбиттэн, үйэ чиэппэрэ үрдүк үүнүүнү ылар. Биригээдэ техниканын бэлэччэ хааччылына. Быһыл эрдэтээнги уонна хойукку хаппыстаны үрдүк сиргэ олортуубут. Кыһынын дэлээнэ ылан мас көрдөн коллектив чилиннэригэр иккилини массына маһы босхо тийдибит. Икки баанньыгы тутан харчыга туруорар былааннаахпыт. Күрө маһын кэтибит. Аны күһүгү үүнүү аччыгы агарын бартерга кэпсэттибит. 3000 тахса устуука хаппыста рассадаһын үүннэрэн атылыбыт, дьин Иннокентий Васильевич кэпсээнин түмүктүүр.

Оҕуруокка үлэни сылдьар дьон санаалара көтөбүллүбүт. Үрдүк үүнүүнү ылар иһин кыһамньыларын ууран үлэлиир былааннаахтар.

В. СЫРОМЯТНИКОВ.

Хаартыска: оҕуруотчуттар биригээдирдэрэ И. В. Яковлев.

„Саха быраатым, саха доборуом...“

КЭПСЭЭН

Токио. Сыралдан куйаас күнүр тураннар, тыһарга олус ыарахан. Ол да үрдүнэн улуу куорат киэҥ, кырабаас уулуссаларыгар кэли-бары тохтообот. Эһин-эһэлгэ араас массыналар хотобостуу субуллаллар, сарсыарда эрдэттэн ыкса кыһаһыт дьини сатыды дьон халыг халбаһалара ханна эрэ ыксаабытты, тохтообокко, сылайбакка сукуллар. Ону ол дьибэккэ, үрдүк мөгү халлаан дьэки харбыласпыт, туруйа кыыл моонньун курдук курбуу таас дьинлэр, итинни өссө күһүрдэн биэргэр курдуктар.

... Айсиэ бүтүннүү куумах биэрэк устун хаама саатаан баран, биир сүүнэ улахан, хоп-хойуу, көп-көнө аарыма мас аттыгар кэлэн тохтоото, санаатыгар Баһылай Манчаары төрөөбүт алаһыгар турар Аал-Луук маһыгар холоото. Ол да буоллар, аныгы киһи сиэринэн, Улуу Күн тахсар дойдутугар турарыттан астына. Эмиз да киһи тутта санаата. Чысхаан дьыбардаах тымны хоту сир хотоһо дойдутун сүүмэрдэммит хамаандатыгар киһин, эһин бэйэлээх араас эгэлгэ элбэх омук дьонун кытта биригээ, бу иһин «остуоруйа» дойдуга, төрөөбүт төрүт сириин-уотун чыһин көмүскүү кэлэн турар. Муораны аймыр күүстээх баал көбөрөн кестөр күл-күөх дойдуну барытын сабардыах айылаах иһин дьэки дүккүйөр, онтон ууһаара-кэйээр кестүбүт сүдү байбалта төттөрү төһөөр.

... Айсиэ бэрэһэни киһисилэрин санаан кэллэ. Чахчы да иккиэн күүстээх утарылаһааччылар эбиттэ. Таах да мөлтөх күөн көрөөчү дьин суох, манна күүстээхтэн күүстээхтэр мунуһустан, сыраларын «сылба-ларын харыстаабакка туюха дьобурдаахтарын, тугу сатылларын, ким ордугун быһаарсаллар. Сорохтор кыһыны өрөгөйүн биллэнэр үөрэллэр-көтөллөр, атыттар хотторон хомойоллор-хоргуталлар.

Бастаан Собуруу Корейя уолунаан ринггэ тахсыбыта. Утарылаһааччыта олус сылдырыга, ону аһан күүстээх таба охсуулары баһылаабыт буолан биэрбитэ. Маннайгы, иккис раунд тэн сорус таһымыга барбыта, корсөк өссө баһыһах курдук буолбута. Ол эрэри Айсиэ ринггэ итинни-буһууну аасыпта таһыан, кэлин тийбэр сии таба охсуталаан, сууттааччылар куластара баһыан холпуута. Иккис киһи бэрчээкэти утары турбут киһинэн, бы-

лырынгы аан дойду кубогар үһсү миэстэни ылыт. Америкадан сылдьар него уола Бобби Орсон буолбута. Чахчы кыраһыабай охсуһуу дьэ бу манна буолбута. Икки улуу бухатырдар киһисилэрин тэнгэ, олус күүстээх түргэн охсуулар тыастарыттан, сылдырыга сыты хамсангылартан, боксердар үрдүк таһымнарыттан спорт дьыбарыһын иһингэр мустубут Токио олохтоохторо себэ-махтайа көрбүттэрэ. Бобби Орсон олох бүтэһик эрэ сөкүүндэлэргэ оргууй охтон түспүтэ, ахсаан абырбулар кэмгэр, кыһыан турбата. Тыһынанан спорт таптааччылар турар эрэ, саха уолун уруйдаабыттары айхаллаабыттары.

Бүгүн финал. Айсиэни утары олохтоох уол ринггэ кириэхтээх. Ол эрэри биһиги киһит улаханник мунуокка ылларда. Утарылаһааччытын аата Акиро Чыычаахап дьиниттэн олус соһуйда. Араспааньыта сахалымы дии... Хайдах хайдаһый? Урук итинник ааттаах суоллаах боксер баарын истэ да, билэ да илик, олох атын, сахалымы дии... Олус муока түбэлтэ түбэстим дуу, хайдах дуу? Чэ, көрөн иһиллиэ, киһини билилиэ буоллабыт.

Кэһэ биэс чаас сабаһа, сүдү дьыбарыс иһэ эмиз үгүс киһини туолла, эгэргэ дьылы ыгырына уйатын тобо таһыт курдук буолла. Баста-

кынан, судьуйа-информатор этэрин кытта, кыһыл мунуокка «дэс» курдук быһылаах, таһаалаах, күүстээх былчынардаах, кыһаан хааннаах эмиз да сахаба, эмиз да японска майгыныһы уол ринггэ сүүрэн кириэ, эһитин чэпчэки баһыһытк өрүтэ ыстаналыт, үткүүлээн ылаталыт. Көрөөччүлэри уйгурдан, агар илиитин өрө ууан, салгыны эрийбэхтир. Ол аайы бэйэтин «ылдыааччылар» быһы-хаһы бөбөгүн түһэрлэр, киһилэрин кытта тэбис-тэнгэ өрүтэ ыстаналаһаллар, күннээх былаахтарынан эрийлэр.

Күөх мунуокка Айсиэ киһини турда, чинчиливрди кырабаас сыты харатарынан киһитин дьэки көрүтүлүт. Рингэ ортотугар тийбээтэрин кытта «гонг» тыһаата.

«... Бастагы раундга оргууй аһай сылдьан бэрэбиэркэлиэххэ. Сөөп, хаһас иликтэ угатынааһар мөлтөх эбит. ол аата аны «кирсэн балаһыаньытын» уларытпатын... Ол эрэри сэрэннэххэ, сэрэхдүйүтүт. Бу японска тугу баһар күүтүөххэ сөп... Дьилээх аата дьилээх, оноһор ойуурдаах кубоох охтубат. Хаһас өтүгэр «нырок» онорорун угатынааһар ордорор эбит, атаһар үчүгэйдик сылдыр, онон таба охсорго олус ыарахан буолсу, охсууну чэпчэки быһыһык»,—дизэн санаалар биһиги киһитигэр суку-

дунулар.

Японска Айсиэ ыраахан сылдьан охсор кэмгэр, аһаран биэрэ-биэрэ чугас киһини, күүстээх тохтобула суох охсуулары субурутар, канакка, мунуокка ыгар. Ол аайы Айсиэ син быыс-арыт булан, төлө көтөн истэ. «Гонг». I раунд бүтэ. Боксердар бэйэлэрин мунуоктары дьэки былдыастылап, кэ баһайы, буурһа астан хаалбытын, тохтуу түстүлэр.

Чыһаахап Айсиэни кэлэн кууһа түстэ, харахтарыттан таммаһар сүүрэн бардылар. «Саха быраатым, саха доборуом!»—дизэн Акиро Чыычаахап Айсиэ илиитин өрө ууна.

Обонһор долгуйан, ууһаар баспыт хараһар халыг хаарынан бүрүллүбүт төрөөбүт төрүт төп-төгүрүк алаһа, бур-бур бургуһуйа бур-бурулуур иһин, сылаас, сайабаас сахалымы балаһа, сырдык уоттаах күлэн-үөрэн күлүбүрүү көмүлүк оһоһо көстөн кэллэ...

Ыһыһыан-хаһыһыан долгуйа туолбут дьыбарыс иһэ соботохто чуумпура түстэ...

Бай, сахалымы саһаны иһитим дуу, алдас дуу? Кырдык, кырдык, сахалымы хаһы. Айсиэ хараһын кырыһынан көрбүтэ, рингэ атыгар хаар манан баттаһаах, ол эрэри өссө да эдэрчи көрүгүнээх нүһэр киһи турар эбит, уолун уонна киһини олус муодарбаабытты көрүтүлүт, араһа Айсиэ киһи хаһытын истиһиккэ

этибит. Куһаһан, бидьар тылы истибэппит. Охсуһуу дьини билбэт этибит»—дизэн ахтар Ольга Николаевна.

Оскуолаһа хорвой уонна духовой оркестр куруһуоктара сүрдээх үчүгэйдик үлэлииллэр. Оҕолор куруһуоктарга активнайдык сылдьалара. Талааннаах композитор, мелодист ырыа учуутала Винокуров Захар Парфирьевич, куруһуогу салаһара.

Билигин биһиги улууспутугар З. Винокуров аатынан оҕо музыкальнай оскуолата ситиһиллээхтик үлэлийэ. Манна үөрэммит оҕолор кэрэ эйгэтигэр республикабыт араас улуустарыгар таһаарылаахтык үлэлээн үөрэммит учууталларын, музыкальнай үөрэхтээһини төрүттээбит дьоннорун-сэргэлэрин ааттарын ааттаталлар.

Колесова Ольга Николаевна учуутал идэтин талаһа улуу нуучча тылын уонна литературатын үөрэммит оскуолатыгар оҕолорго ингэ-битэ. Билигин нуруот үөрэ-биритин музейин директорунан үлэлийэ.

Таня КОЛЕСОВА,
Нам орто оскуолатын 7 «г»
кыл. үөрэнээччитэ.

Александр КОПЫРИН.
I Хомуһаах.

КҮННЭТЭ КӨРӨР ДЬОММУТ

Уоттаах сэри оҕолоро

Уулуссаба аһан иһэн намчы, номоһон көрүгүнээх, саһырыт дьахтар баран иһэрин бэлэтин көрөбүн. Киһилэри сэри, сут сылларын оҕолоро буолуо дьин саба-балымын. Кырыктыһыт баттахтаах, билигин 60-ча. 70-ча саастаах сэри оҕолоро ыар олоһу олоһон, чэрдээх илиилэри-ини үрүлүччү-харылычы үлэлээн-хамсаан, олоһу туораан, кырдыр саастарыгар нуос-хас олоһуохтарын биллигин олох, ыга ылан, тийиммэккэ-түгэммэккэ кырдыр саастарын атааран эрдэхтэрэ. Итинник үгүс ыарахаттардаах олох кэлэн аасытын биһиги дьоммут кэпсээнирбиттэн, киһилэртэн, хаһыаттартан билэбит.

1942-43 үөрэх сыла. Дойду үрдүнэн сэри ыарахан сыла. Кыра Ольга кыыс 5-с кылааска үөрэнэр. Нам оскуолатын оҕолоро фронтга барыт аҕаларын, убайдарын солбуһан колхозка төһүү күүс буолан от үлэтигэр, бурдук хомуургар, оҕуруокка «Барыта фронтга, барыта Кыһыны иһин»—дизэн үлэһэ, үөрэххэ сылдьалара. Үлэ чаһа очотооһуга суох этэ. Ийэлэрин, эдьийдэрин, эбээлэрин, эһэлэрин кытта икки хараһаны ыһсаран от оттоон, бурдук иһан, хомуйан, сүөһү көрсөн үөрэх аһыллытыгар оскуолаһарыгар сыһыһар дьин билбөккө бараллара. Ити курдук тыа сириин ыарахан үлэлээх оҕолор намчы санныларыгар сүктэриллибитэ. Итиннэ ба-

рытыгар Ольга тэнгэ сылдыһыпта.

Бу кэмгэ оскуола олоһо эмиз ыараабыта. Оччолорго Нам оскуолатыгар Хамабаттаан, Алпааныттан, Хомуһааттан кэлэн үөрэнэллэр. Мөлтөх таһаастаах, ачык оҕолор бачча ыраахан биллигэ-көрүүгэ тардыһан кыһыгы тымныга тоһон-хатан сылдьан төһөлөөх ыарахаттары тулуйбуттарын, ыра санааларын ымы оһосту-буттарын киһи этэ да барбат.

Бирдин кылааска 30-40 оҕо үөрэнэрэ. Оскуола оччолорго маһынан оттулар буолан, оҕолор тоһон переманава оҕуу билдыһан. ким урут тийбит ол сылаас миэстэһэ тиксэрэ.

«Уһун переманалар сүрдээх тэрээһиннээхтэр этэ»—дизэн ахтар Ольга Николаевна. Бастаан туран бирдин быһына хара килиэби биэрэллэрэ. Ол миннигэһин очотооһу оҕолор билингэ дьэри умубаттар.

«Уксун үткүүлэри, хоро-водтары үөрэтэбит, исти-нээ сыста туран араас ырыалары ылдырыт. Ырыа учуутала Афанасий Егоро-вич Иванов хормуоскага оһоһуура. Кыргызтар да, уо-латтар да олус көссүө, сэмэй

этибит. Куһаһан, бидьар тылы истибэппит. Охсуһуу дьини билбэт этибит»—дизэн ахтар Ольга Николаевна.

Оскуолаһа хорвой уонна духовой оркестр куруһуоктара сүрдээх үчүгэйдик үлэлииллэрэ. Оҕолор куруһуоктарга активнайдык сылдьалара. Талааннаах композитор, мелодист ырыа учуутала Винокуров Захар Парфирьевич, куруһуогу салаһара.

Билигин биһиги улууспутугар З. Винокуров аатынан оҕо музыкальнай оскуолата ситиһиллээхтик үлэлийэ. Манна үөрэммит оҕолор кэрэ эйгэтигэр республикабыт араас улуустарыгар таһаарылаахтык үлэлээн үөрэммит учууталларын, музыкальнай үөрэхтээһини төрүттээбит дьоннорун-сэргэлэрин ааттарын ааттаталлар.

Колесова Ольга Николаевна учуутал идэтин талаһа улуу нуучча тылын уонна литературатын үөрэммит оскуолатыгар оҕолорго ингэ-битэ. Билигин нуруот үөрэ-биритин музейин директорунан үлэлийэ.

Гимназияҕа үөрэххэ ыгырабыт

Улуустаабы гимназия эһилги үөрэх дьылдыгар (1997-98 сс.) оҕолору ылыгы билинин бэрэбиэркэлиир үлэлэри онорторор.

Бэс ыйын 3, 4, 5 күннэригэр Нам орто оскуолатыгар сарсыарда 9 чаастан математика, нуучча тылыгар (сургуһун) уонна психологическай тастарга эппиэт-тээһин буолар.

Бэс ыйын 3, 4 күннэригэр 5 кылааска кириэхчилэр I туру аасыт улуус оскуолаһарын үөрэнээччилэрэ кэллэр. Оҕо доруудуатын туһунан медицинскэй справкаһаах буолуохтаах.

Бэс ыйын 5 күнүгэр үрдүк кылаастарга эһини ылыгы контрольнай үлэлэри ытыллаллар.

Эһини ылыгы миэстэлэрэ:
6 (гуманитарнай) кыл.—3 уол
7 кылааска—3 уол
8 (политехническай) кыл.—4 оҕо
10 (политехническай) кыл.—6 оҕо
10 (гуманитарнай) кыл.—3 оҕо

Үрдүк кылаас оҕолоро заявление уоһа үөрэх табелын илдьэ кэллэлэрэ наада. Гимназияҕа үөрэнэн баһалаах оҕолору кэлэргитигэр ыгырабыт.

Гимназия администрацията.

УЛУСНЫЙ ФОНД им. М. К. АММОСОВА
100 ЛЕТ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ М. К. АММОСОВА

Лотерейный билет

Цена 10000 руб.

000000

АЙЫЛБА — АЛАНА ДЫИЭБИТ

Сир-дойду кууран турар

Ты—сир Ийэ киэргэлэ эрэ буолбатах, кини дыктылээхэй тагнар таһаһа. Үүнүү, байылыат олох иһин охсуһуубутугар эрэллээх көмөлөөччүбүт, сини туттааччыбыт, күөллөрбүт, өрүстөрбүт ууларын харыстааччыбыт, айылбабытын сымнаааччыбыт, куйаастан сыралбантан хаххалааччыбыт, кэрэни таптыырга уһууааччыбыт, үөрэтээччибүт эмизэ тыа Оттон тыа бэйэтэ туспа олохтоох, туспа музыкалаах, эдэри, кэскиллээби мэлдьи санатар буолан кырытыннарбат айылгылаах. Дьининэн ыллааха бийиги туспуугар тохтообокко үлэлиир «массына» эрэри наар киһиттэн атабастанар, алдынар уонна үксүгэр кыайан чөлүгөр түһэриллибэт.

Ойуур үлэһиттэринэн сүрүлүбүт биллэттэргэ уонна чаһынай дьонно бэрлдибит ордердарга бэрэбиэркэ ытыгыллыбата түмүгэ үчүгэйэ суох. Мас кэрдит тэриилтэлэр маһы кэрдии быраабылатын тутуспаттар, мутуктарын ыраастаабаттар. Ол курдук «Көбөкөн» ГУП ойуур хаһаайыстыбатыгар 15 мөлүйүн, «Алана» АО 46 мөлүйүн иэстээхтэр. Киһилэ «төдүүр кыахпыт суох» диин

бу иэстэриттэн аккаастаналар. Ол эрэн айылбага таһаарбыт хоромнууларын хайган да төлүөхтээхтэр.

Ааспыт сылга уот кутталаах кэмгэр олохтоох нэһилииньэ буруйууан 6, чабылган уотуттан 138 гектараах күөх тыа күл-көмөр буолбута. Билигин рынок ыарахан кэмгэр ойуур баһаарын умуруорууга дьону, техниканы үмүрү тардан таһаарар олус уустугурда. Харчы-үп суох буолан ойуур авиацията баччаанга дьэди көтө илик. Авиация көппөт кэмгэр уоту умуруоруу олус уустугурар туруктаах.

Быйыл кууран, тыаллааха саас буолан хаар эрдэ уулдубута, сир-дойду кууран турар. Онон ойуурга уот барар куттала улахан буолан өртөөһүнү ытыгы, мутугу уматыы үлэлэрэ тохтоон тураллар. Ол да үрдүнэн общественной баайга-дуолга дьалабайдык сыйһаанаһаар эппизиньэ суох дьон өртөөһүнү ытыгы тохтоппоттор. Өрт уотуттан хаалбыт көрдүгүннэр ойуур баһаарын таһааран улахан хоромнуу оңоруохтаахтарын өйдүү да сатаабаттар. Сорутаабыта өртөөһүнтэн Хамабатта Мэнэтэйгэр уот

барбытын ойуур хаһаайыстыбатын үлэһиттэре умурбуттара.

Билигин кэмгэ лесхоз хонтуоратыгар үлэ күннэригэр кизһэ 22 чааска, өрөбүл күннэргэ сарсыарда 10 чаастан кизһэтин эмизэ 22 чааска дьэри дьуһуурустуба олохтонно. Онон уот барар түбэлтэлэригэр уонна онтон да атын боппууостар үөскээтэхтэринэ лесхоз хонтуоратыгар телефонунаан эбэтэр бэйэбит кэлэнгит биллэриэххитин сөп.

Күндү ийэлэр, эбэлэр, ажалар, учууталлар эһиги дьэи кэргэниттэн, оскуолаттан тыаба-сиргэ отоннуу, балыктыы, бултуу-алтыы, сыһына тахсар дьонугуугар, оворлогутугар уоттан сэрэхтээх буолуу быраабылатын санатыгы, тутуһунарыг. Умуллубакка хаалбыт кутаа, умайа сьыдыар бөппүрүөскэ тобоһо, испиискэ маһа баһаар төрдө буоларын умнумаг.

Баай тыабыт чөлгийэ суугуурун, өрүүтүн бийигини ыраас салгынына сайа охсорун туһунар бука бары охсуһуобуг.

Зинаида ИВАНОВА, ойуур маастара.

КЫТАРАРЫ КЫЫННААМА, БЫЛАБАЙГА БЫЛДЬАТЫМА

12-С ҮӨРЭХ

ААД АЛДЬАРХАЙ ААННААБАТЫН

Соторутаабыта арабтар Аан-Дуурай аартыктарын арийан мусульман удыурдар босхо бастарын хонкутан, ытыгылаан хантаннаан тоһуе тойон дьуба Аллаабы ала чаччы айхалыт кэлтэ тоһуорунар тусаһаларыгар үнэ-сүктэ түмэс күөмчүтэ суох Кини Мекка күнүн аныгар айаһа аргыстаһао дьубуе газ плитатын албас туттууттан үөдүйбүт кутааланыга 343 ислам таһараба тиксээчи умайан өллө. Икки тыһыынча кэригэ ий кэлтэктэ-сулус талбалаах салла хаарыттарда. Ааспыт сылга Ленинград уобалаһын Светлогорск уонна Приозерск куораттарыгар мэндэмэниэх таас дьэилэр тыргылыбыт бытовоей газ түллэ сүллүүттэн урусхалланан сууллубуттарыгар 31 киһи эмсэбэлэммитэ.

Республикага газ конденсатын байытан чиргэл тимир иһиккэ «Якутгазпром» кутар. Атын тэрилтэ толороро

кэннээх түгэнгэ хаарыан холумтан хатан хааччах хаалаабын күрэтэ-таһаара охсорго сорунуохтаахпыт Бу саас Алданга үлүскэ үйэ хангыл хаһаайката туймуулаах олгуйга салбанан саланнык сарбайан таһаас ыйаары түгэннэ түһэн өө күлүмэхтэммит уокка салатта. Дьолго вентили саба ох-

13-С ҮӨРЭХ

БЫСПАЛААҤЫН БОЛБОМТОНУ ЭРЭЙЭР

Саргылаах сахабыт сиригэр сандал саас эргилиннэ. Бөһүөлөктэргэ ыраастаһыны бөү-сабы тийһин ньыматынан ытыллыахтаах. Ол эрэри сыл-айы, ордук биридиллэн ыаллар тэлгэлээрэгэр уматыы дэлэйэр. Ыспалааһын күрүөттөн-хаһааттан 20 миэтэрэ тэйиччи наамтал сиргэ ытыллыахтаах. Түүнүн умуруорбакка хаалларар сатамат. Сааскы салгыны кубулдаттаах. Бөү-сыһы анал тимир оһоһо уматыны эрэмни. Саһынын истинник хатаралаан харыстаныны тэриннэххэ эрэ хараам хаһыс бырдабыттан түптэлэннэххэ сөп.

Бу саас өссө тынныы хаардаах эрдэбинэ Партизанга балыһа завхоһа Васильев И. В., үлэһит Ильин Н. Н. булуус хаһарга сорунан туруммуттара. Обургу кутааны оттон баран күрүтэ-истинтэ суох хаалларбытара. Ол түмүгэр ыарыһаатар хаһаас астар, эмиригэ туттуллар мал-сал хааламмыт хоһоһо күдэнгэ көппүтэ. Ыам ыйын 3 күнүгэр Кириэс Кытылга кыһамныылаах үтүө хаһаайка Н. чөбдигирдинээри умашыт чөмөбүттүн кыбыылаах ото хоруоһа кубулуйда.

БААРА-СУОБА 10000 СОЛКУОБАЙГА:

- «УАЗ» автомобиль;
- квартира;
- улуус киинигэр уһаайба;
- дьэиэ тэрилин гарнитура;
- 2 камералаах холодильник;
- видеокамера;
- өгнөөх телевизордар...

уонша өссө да атын эгэлгэ 2500 биригэртэн талбытыг — ЭИИЭНЭ!

Юбилейнай лотерея биллэттэрин почтаттан, маһаһыннартан уонна тарбатааччылартан атыылаһаргын умнума!

Бийиги лотереябыт—үйэ-саас тухары умнуллубат өйдөбүннүк.

М. К. Аммосов аатынан фонда.

БОЛБОЙУН — «ЭНСИЭЛИ» ХАҤЫАТ ЛОТЕРЕЯТА

«Энсиэли» хаһыат ыам ыйын 31 күнүгэби нүөмэрэ 5 тыһыынча экзemplарынан бэчээттэннэ уонна орду-бут нүөмөрдэ атыга таһыахтара. ТОБО?

БОЛБОЙУН! Бу нүөмэргэ М. К. Аммосов төрөбүтэ 100 сыла туолуутугар аналаах хаһыат ЛОТЕРЕЯТА бэчээттэннэ. Сыл бастагы агарыгар суруттарбыттар биллэти хаһыаккытын кытары босхо ылааххыт, оттон суруттарбатахтарга анаммыт дьон нэһиликтэри кэрийэ сьыдьян аты тэрийиэхтэре. Сьаната—5 тыһ. солк. Лотерея биллэтин кырыһан ылан эбэтэр хаһыаттары уурунуг.

ЛОТЕРЕЯ «Нам» телерадиокиһин от ыйын 1 күнүгэби биэриитигэр анал тиражнай комиссиянан оонньотулуо, сүүйүүдээх биллэттэр тиражтара от ыйын 3 күнүгэр хаһыакка бэчээттэннэхтэре.

Сүүйүүгэ: телевизор, видеоплейер, аудиомангитфон о. д. а.

Сүүйүүнү ылыы биир усулуобуйалаах: сүүйбүт биллэттээх киһи хаһаатар даһаны 1997 сыл иккис агарыгар «Энсиэли» хаһыакка суруппут квантанциялаах буолуохтаах. Ол эрэ түгэнгэ сүүйүү бэрллэб. Сүүйүүлэри биэрин от ыйын 15 күнүгэр дьэри редакцияба оһоһулар.

Онон, күндү биир дойдулаахтарбыт, субуотатаабы ыам ыйын 31 күнүгэби нүөмэри кэтэһин, уурунуг уонна, сыл иккис агарыгар сурутан баран, сүүйүүгүтүн кэтэһин! Хаһыаттаах дьон суруппатах ыалларгытыгар, билэр дьонугуугар лотерея туһунан кэлсингитин умнумаг.

Кылаабынайа—1997 сыл иккис агарыгар сурутуг, лотереяба оонньоон сүүйүг!

«Энсиэли» хаһыат редакция.

Реклама • Биллэриилэр • Реклама

Продается усадьба с недостроенным домом 6х7 в пос. Графский Берг, гараж из бруса на санях 4х5, новый двигатель для мотоцикла «Урал». Тел.: 21-3-73, 22-8-33. После 19 часов.

Продаю брус 18х18 20 куб., радиатор чугунный 7 сек. Телефон: 23-122.

Сдаю в аренду трехкомнатную квартиру в панельном доме, на три месяца за 300 тысяч рублей в месяц. Тел.: 22-140.

Продается приватизированная 2-х комнатная квартира КПД или обмен на равноценную г. Якутска. Адрес: ул. Привокзальная № 5, кв. 3, телефон: 22-1-60, в любое время.

Продается 2-х комнатная благоустроенная квартира, 1 этаж, газ по адресу: ул. Чернышевского 22, кв 17. Тел.: 22-812 с 19 ч. до 20 ч. вечера.

Улуустаабы полуок инспекциятын коллектива, профкома бэйэтин үлэһитигэр старшай инспектор В. С. Павлуцкаяга тапталлаах абата

ПАВЛУЦКАЯ
Семен Петрович
ыараханлык ыалдыан өлбүтүгэр дириг кутурбаннын тиэрдэллэр.

Таптыыр убайым, таайбыт үлэ, тыыл ветерана

ПАВЛУЦКАЯ
Семен Петрович
уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн кэргэнигэр, оһолоругар, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын биллэрэбит.

Колпашиковтар, Федоровтар, Ноговицыннар, Бочкаревтар, Баишевтар.

Ветераннар улуустаабы сьэбиэттэре тыыл ветерана ПAVЛУЦКАЯ Семен Петрович ыараханлык ыалдыан өлбүтүгэр кэргэнигэр, оһолоругар дириг кутурбаннын тиэрдлэр.

Партизан нэһилиэтин олохтоох дьаһалтата, орто оскуола коллектива, ветераннарын сьэбиэтэ, общественноһа нэһилиэк олохтооһо, тыыл ветерана

ИВАНОВА
Ирина Прокопьевна
эмискэ ыалдыан өлбүтүнэн кыһыгар, орто оскуола учууталыгар Мордосова Анна Егоровнага, уолугар улуус баһылыгы бастагы солбуһааччытыгар Иванов Егор Егоровичка, бары оһолоругар, дьэиэ кэргэттэригэр, аймахтарыгар дириг кутурбаннын тиэрдэллэр.

Ветераннар улуустаабы сьэбиэттэре Партизан олохтооһо үлэ, тыыл ветерана

ИВАНОВА
Ирина Прокопьевна
эмискэ ыалдыан өлбүтүгэр дьэиэ кэргэнигэр, аймахтарыгар дириг кутурбаннын тиэрдлэр.

Редактор В. Г. КАСЬЯНОВ.

ОТДЕЛЛАР информация, сурук; төрүт культура — 21496, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640, Бухгалтерия — 21141. «Нам» телерадиостудия — 21632.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэбитин, дьэиэбит аадырыһын чуолкай ыйыг. Автор өтөрө мэлдьи хаһыат санаатынын биир буолуохтаах дьэиэ буолбат.

«Энсиэли»—Нам улууһун хаһыата; 678040, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1. Учредителлэр: Нам улууһун дьаһалтата, «Сахаполиграфиздат» национальнай компания. С. Р. бэчээт уонна маасабай информация көгүлүн көмүскүүр региональнай инспекциятын регистрацияламмыт № Я 0085.

Нам улууһун типографията: 678040, Нам с., Ленскэй уул., 85. Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэч. лис. Нэдиэлэбэ үстэ тахсар. Индексэ 54889. Тираһа 2170. Бэчээттэннэ 28.05.97 с. Сакааһын №-рэ 58.